

Laki asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

[Jatkovalmistelussa lakiluonnosta täydennetään ja tarkennetaan maakunnan ohjaus- ja seurantajärjestelmää koskevien sekä tuottajien oikeuksien ja velvoitteiden täsmentämiseksi erityisesti asiakas- ja maksusetelijärjestelmässä. Säännöksiensä tarkentamisella pyritään siihen, että maakunnalla on riittävät keinot turvata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhdenvertaisella tavalla ja laissa ja muussa valtakunnallisessa ohjauksessa huolehditaan maakuntien toiminta valtakunnallisesti riittävän yhtenäisellä tavalla. Lisäksi tarkentamisella turvataan asiakkaan oikeusturva sekä selkeytetään palvelutuottajien asemaa. Tarkennukset valmistellaan lausuntokierroksen aikana lausuntopalautteen pohjalta, lausuntopyynnössä on tätä palvelevia kysymyksiä.]

1 luku Yleiset säännökset

1 § Lain tarkoitus ja soveltamisala

Lain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

Lakia sovelletaan maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Maakunnan järjestämisvastuusta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (XX/XXXX), jäljempänä *järjestämislaki*.

2 § Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *asiakkaalla* maakunnan asukkaita ja muita henkilöitä, joille maakunnan on lakiin perustuen järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja;
- 2) *palvelutarpeen arvioinnilla* sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä tarkoitettua palvelutarpeen arviointia sekä terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettua hoidon tarpeen arviointia;
- 3) *asiakassuunnitelmalla* potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992), jäljempänä *potilaslaki*, 4 a §:n mukaista suunnitelmaa tutkimuksesta, hoidosta tai lääkinnällisestä kuntoutuksesta, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*, 7 §:n mukaista palveluja hoitosuunnitelmaa, sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaista asiakassuunnitelmaa, ikään-tyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalve-luista annetun lain (980/2012), jäljempänä *vanhuspalvelulaki*, 16 §:n mukaista palvelusuunnitelmaa, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987), jäljempänä *vammaispalvelulaki*, 3 a §:n 2 momentin mukaista palvelusuunnitelmaa sekä lastensuojelulain (417/2007) 30 §:n mukaista asiakassuunnitelmaa;

- 4) *palvelun tuottajalla* maakuntalain 52 §:ssä tarkoitettua maakunnan liikelaitosta sekä osakeyhtiötä ja muuta yhtiötä, yhteisöä, yhdistystä, osuuskuntaa, säätiötä ja itsenäistä ammatinharjoittajaa, joka tuottaa maakunnalle tämän lain mukaisen valinnanvapauden piiriin kuuluvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja;
- 5) *palveluyksiköllä* palvelun tuottajan hallinnollisesti järjestettyä kokonaisuutta, jossa tuotetaan tämän lain mukaisen valinnanvapauden piiriin kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluja, palveluyksiköllä voi olla useita toimipisteitä;
- 6) *suoran valinnan palveluilla* palveluja, joissa asiakas voi itse valita palvelun tuottajan suoraan ilman maakunnan osoitusta tai maakunnan liikelaitoksen tekemää palvelutarpeen arviointia;
- 7) *sosiaali- ja terveyskeskuksella* palvelun tuottajan toimipistettä, jossa tuotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluja;
- 8) *suunhoidon yksiköllä* palvelun tuottajan toimipistettä, jossa tuotetaan suun terveydenhuollon suoran valinnan palveluja;
- 9) *maksusetelillä* sosiaali- ja terveyskeskuksen tai suunhoidon yksikön asiakkaalle myöntämää sitoumusta korvata asiakkaan valitseman muun palvelun tuottajan antaman palvelun kustannukset suoran valinnan palvelun tuottajan ennalta määräämään arvoon asti;
- 10) *asiakasetelillä* järjestämistä vastuussa olevan maakunnan liikelaitoksen asiakkaalle myöntämää sitoumusta korvata asiakkaan valitseman muun palvelun tuottajan antaman palvelun kustannukset maakunnan ennalta määräämään arvoon asti; sekä
- 11) *henkilökohtaisella budjetilla* järjestämistä vastuussa olevan maakunnan liikelaitoksen asiakkaalle hänen avun, tuen ja palvelujen tarpeiden sekä niiden kustannusten perusteella myöntämää sitoumusta korvata asiakkaan valitsemien muiden palvelun tuottajien antamien palvelujen kustannukset maakunnan liikelaitoksen ennalta määräämään arvoon asti.

[Jatkovalmistelussa huomioitavaa: Lain määritelmiin on tarpeen selkeyden vuoksi lisäksi ottaa palvelukokonaisuuden ja palveluketjun määritelmä.]

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Tässä laissa tarkoitettuihin palvelun tuottajiin sovelletaan lisäksi järjestämislakia ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta annettua lakia (/), jäljempänä *palveluntuottajalaki*.

Palveluista asiakkailta perittäviin maksuihin sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia (734/1992). Maakunta perii asiakkaalta hänen tämän lain perusteella saamistaan palveluista määräytyvät asiakasmaksut. Palvelun tuottaja voi kuitenkin periä asiakkaalta edellä mainitun lain 3 §:n mukaisen maksun käyttämättä jätetystä vastaanottoajasta.

Potilaan oikeudesta käyttää rajat ylittävän terveydenhuollon palveluja ja niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta säädetään rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetussa laissa (1201/2013).

Sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista on voimassa lisäksi, mitä niistä muualla lainsäädännössä säädetään.

2 luku Asiakkaan valinnanvapaus

4 § Asiakkaan oikeus valita

Asiakkaalla on oikeus valita palvelun tuottaja ja tämän toimipiste sekä palveluja antava ammattihenkilö tai ammattihenkilöiden ryhmä siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään.

Asiakas voi valita palvelun tuottajan koko Suomen alueelta, jollei lailla erikseen toisin säädetä.

5 § Valinnanvapaus suoran valinnan palveluissa

Jäljempänä 15 §:ssä tarkoitetuissa suoran valinnan palveluissa asiakkaalla on oikeus valita ilman maakunnan osoitusta tai maakunnan liikelaitoksen tekemää palvelutarpeen arviointia:

- 1) sosiaali- ja terveyskeskus sekä suunhoidon yksikkö, joissa tuotetaan suoran valinnan palveluja 3 luvussa tarkoitettulla tavalla;
- 2) sosiaali- ja terveyskeskus sekä suunhoidon yksikkö, joissa tuotetaan suoran valinnan palveluja väliaikaisesti 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla; sekä
- 3) palveluja antava ammattihenkilö tai ammattihenkilöiden ryhmä 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella asiakkaalla on lisäksi oikeus valita hänelle myönnetyllä maksusetelillä palvelun tuottaja 17 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

6 § Valinnanvapaus maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla olevissa palveluissa

Maakunnan liikelaitos vastaa muiden kuin suoran valinnan palvelujen tuottamisesta järjestämislaissa säädetyllä tavalla. Maakunnan liikelaitoksen tuottamissa palveluissa asiakkaalla on oikeus valita:

- 1) maakunnan liikelaitoksen perustason toimipiste 4 luvussa tarkoitettulla tavalla;
- 2) maakunnan liikelaitoksen erityistason toimipiste 4 luvussa tarkoitettulla tavalla;
- 3) väliaikainen maakunnan liikelaitoksen toimipiste 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla; sekä
- 4) palveluja antava ammattihenkilö tai ammattihenkilöiden ryhmä 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Maakunnan liikelaitoksen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella asiakkaalla on lisäksi oikeus valita:

- 1) hänelle myönnetyllä asiakassetelillä palvelun tuottaja 5 luvussa säädetyllä tavalla; sekä
- 2) hänelle myönnetyllä henkilökohtaisella budjetilla palvelun tuottaja sekä vaikuttaa palvelujen sisältöön 6 luvussa säädetyllä tavalla.

7 § Väliaikaisen palvelun tuottajan valinta

Jos asiakas asuu tai oleskelee väliaikaisesti valitsemansa maakunnan liikelaitoksen toimipisteen sijaintikunnan ulkopuolella työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asuminen tai muun vastaavan syyn vuoksi, hän voi käyttää myös muussa kunnassa sijaitsevan maakunnan liikelaitoksen toimipisteen palveluja. Vastaavasti asiakas voi mainituissa tilanteissa käyttää myös muun kuin valitsemansa suoran valinnan palvelun tuottajan sosiaali- ja terveyskeskuksen tai suunhoidon yksikön palveluja, jos asiakas oleskelee kunnassa, jossa ei ole asiakkaan valitseman suoran valinnan palvelun tuottajan toimipistettä. Asiakas voi valita väliaikaisesti sosiaali- ja terve-

yskeskuksen ja suunhoidon yksikön, jonka asiakkaiksi suoran valinnan palvelun tuottaja on ennalta julkisesti ilmoittanut ottavansa uusia asiakkaita.

Asiakkaan on tehtävä maakunnalle ilmoitus väliaikaisen palvelun tuottajan ja tämän toimipisteen valinnasta vähintään viikkoa ennen palvelutarvetta. Ilmoitus tehdään 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen tai muutoin kirjallisesti maakunnalle, jonka asukas hän on. Maakunnan on ilmoitettava asiakkaan valinnasta välittömästi pääasialliselle ja väliaikaiselle palvelun tuottajalle.

8 § Kiireellinen sosiaali- ja terveydenhuolto

Oikeudesta saada asuinpaikasta riippumatta kiireellistä sairaanhoitoa säädetään terveydenhuoltolain 50 §:ssä ja oikeudesta saada kiireellistä sosiaalihuoltoa säädetään sosiaalihuoltolain 12 §:ssä.

Asiakkaalla on oikeus saada kiireellistä 15 §:ssä tarkoitettua sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä suun terveydenhuoltoa muultakin kuin valitsemaltaan suoran valinnan palvelun tuottajalta tämän toimipisteen aukioloaikojen rajoissa.

9 § Ammattihenkilön valinta

Asiakas voi valita asiakassuhteessa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilön tai ammattihenkilöiden ryhmän siinä laajuudessa kuin se on toiminnan tarkoituksenmukaisen toteuttamisen ja asiakkaan turvallisen ja laadukkaan palvelun kannalta mahdollista.

Toistuvissa asiakassuhteissa ja saman hoitajakson aikana on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä mahdollisuus saman ammattihenkilön palveluihin.

10 § Palvelun tuottajan valinta alaikäiselle

Alaikäisen asiakkaan puolesta palvelun tuottajan valinnan tekee hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Jos 12 vuotta täyttänyt alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kuitenkin kykenee päättämään hoidostaan ja huolenpidostaan, hän voi tehdä itse palvelun tuottajan valinnan.

Jollei alaikäinen asiakas tai hänen laillinen edustajansa tee palvelun tuottajan valintaa, maakunnan on osoitettava asiakkaalle palvelun tuottaja, jonka toimipiste on parhaiten asiakkaan saavutettavissa. Jos maakunta on osoittanut asiakkaalle palvelun tuottajan, asiakas tai hänen laillinen edustajansa voi kuitenkin tällöin vaihtaa palvelun tuottajaa määrääjasta riippumatta.

11 § Palvelun tuottajan valinta erityistilanteissa

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 9 §:ssä ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa on selvitettävä yhteistyössä täysi-ikäisen asiakkaan laillisen edustajan taikka lähiomaisen tai muun läheisen kanssa, mikä palvelun tuottaja vastaisi parhaiten asiakkaan tahtoa.

Jos täysi-ikäinen asiakas ei tee tai ei kykene tekemään itse palvelun tuottajan valintaa, eikä asiakkaalla ole laillista edustajaa tai laillinen edustaja ei tee palvelun tuottajan valintaa, maakunnan on

osoitettava asiakkaalle palvelun tuottaja, jonka toimipiste on parhaiten asiakkaan saavutettavissa. Jos maakunta on osoittanut asiakkaalle palvelun tuottajan, asiakas tai hänen laillinen edustajansa voi kuitenkin tällöin vaihtaa palvelun tuottajaa määräajasta riippumatta.

12 § Valinnanvapautta koskevat rajoitukset

Oikeus valita palvelun tuottaja ja sen toimipiste ei koske terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:ssä säädettyjä kouluterveydenhuoltoa ja opiskeluterveydenhuoltoa.

Kun asiakkaalle on tehty tahdosta riippumatonta hoitoa tai huoltoa koskeva päätös, asiakkaan oikeudesta valita tahdosta riippumatonta hoitoa tai huoltoa tuottava maakunnan liikelaitoksen palveluyksikkö tai sen toimipiste voidaan poiketa asiakkaan hoitoon tai huolenpitoon liittyvästä perustelusta syystä.

13 § Sosiaali- ja terveyspalvelut laitoshoidon aikana

Laitoshoidon tai laitospalvelujen antaja vastaa asiakkaalle annettavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta laitoshoidon tai laitospalvelujen aikana. Jos asiakkaalle annetaan laitoshoidon tai laitospalveluja yli kuukauden ajan, suoran valinnan palvelun tuottajan vastuu keskeytyy laitoshoidon tai laitospalvelujen ajaksi.

3 luku Suoran valinnan palvelut

14 § Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön valinta

Asiakkaalla on oikeus valita sosiaali- ja terveyskeskus ja suunhoidon yksikkö. Valinta tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon ja suun terveydenhuollon palvelukokonaisuuksien osalta erikseen. Asiakkaan valinta voi kohdistua samanaikaisesti vain yhteen palvelun tuottajaan kummankin palvelukokonaisuuden osalta.

Suoran valinnan palvelun tuottajan on annettava asiakkaalle mahdollisuus asioida myös muissa toimipisteissään kuin asiakkaan valitsemassa sosiaali- ja terveyskeskuksessa tai suunhoidon yksikössä.

15 § Suoran valinnan palvelut

Sosiaali- ja terveyskeskuksessa tuotettavaan sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palvelukokonaisuuteen sisältyy jäljempänä 2 momentin 1 kohdassa ja 3 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut perustason ja laajennetun perustason palvelukokonaisuudet. Suunhoidon yksikössä tuotettavaan palvelukokonaisuuteen sisältyy 2 momentin 2 kohdassa ja 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetut suun terveydenhuollon palvelut. Maakunta voi lisäksi päättää, että palvelukokonaisuuksiin kuuluu muitakin palveluja.

Perustason kuuluvat seuraavat palvelukokonaisuudet:

- 1) sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluista:
  - a) terveydenhuoltolain 13 §:n mukainen terveysneuvonta ja terveystarkastukset;
  - b) perustason avoterveydenhuollon neuvonta ja ohjaus;

- c) yleisten oireiden toteaminen ja oireen mukainen hoito, yleisten sairauksien lääketieteellinen tutkimus, taudinmääritys ja hoito sekä tavanomaisimpien pitkäaikaissairauksien toteaminen ja hoito;
- d) terveydenhuoltolain 22 §:n mukaisten todistusten antaminen silloin kun ne liittyvät edellä a - c kohdissa annettuihin palveluihin;
- e) sosiaalihuoltolain 6 §:n mukainen sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus sekä vanhuspalvelulain 12 §:n mukainen neuvonta ja ohjaus;
- f) edellä mainittuihin palveluihin liittyvä vastaanottotoiminta.

2) suun terveydenhuollon palveluista:

- a) suusairauksien ennaltaehkäisy ja siihen liittyvä neuvonta ja muut palvelut sekä määräämiskäiset suun terveystarkastukset;
- b) suun ja hampaiden tutkimus, hoidon tarpeen arviointi ja hoidon suunnittelu;
- c) suusairauksien oireiden toteaminen ja oireen mukainen hoito mukaan lukien iensairauksien ja hammasinfektioiden hoito;
- d) suun ja hampaiston korjaavat ja kirurgiset hoitotoimenpiteet;
- e) hammaslääkärin todistukset ja lausunnot;
- f) edellä mainittuihin palveluihin liittyvät kuvantamispalvelut ja vastaanottotoiminta.

[Jatkovalmistelussa huomioitavaa: Lakiin on tarpeen lisäksi ottaa perustuslain edellyttämän lain täsmällisyyden ja lakitekstin ymmärrettävyyden varmistamiseksi tarkemmat määrittelyt sille, mitä tarkoitetaan palvelukokonaisuuksilla ja palveluketjuilla sekä tarkemmat kriteerit sille, mitä ovat yleiset oireet ja sairaudet sekä mitä tekijöitä on otettava huomioon järjestettäessä ja tuotettaessa yleisten oireiden ja sairauksien hoitoa sote-keskuksissa.]

Laajennettuun perustasoon kuuluvat maakunnan määrittelemien palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden palveluketjujen mukaisesti:

- 1) edellä 2 momentin 1 kohdassa mainittuihin palveluihin liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja avovastaanottopalvelut;
- 2) asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin mukaiset palvelut;
- 3) edellä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua perustasoa vaativampiin suun terveydenhuollon palveluihin liittyvät terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja avovastaanottopalvelut, ei kuitenkaan sairaalaolosuhteita edellyttävät suun terveydenhuollon palvelut.

[Jatkovalmistelussa huomioitavaa: Perustuslain edellyttämän lain täsmällisyyden ja maakunnille delegoidun päätöksenteon tarkkarajaisuuden johdosta lakiin on lisäksi tarpeen ottaa tarkemmat kriteerit sille, millä perusteilla maakunta määrittelee laajennettuun perustasoon kuuluvat palvelukokonaisuudet. Lain tavoitteena on, että maakunnan asukkaiden tarpeiden ja väestötason terveydentilan ja sosiaalipalveluiden tarpeen mukaisesti sekä hoidon ja palveluiden kehityksen myötä muita kuin sairaalaympäristössä tehtäviä toimenpiteitä voitaisiin siirtää sote-keskuksissa hoidettavaksi. Tavoitteena on luoda jatkuvasti kehittyvä järjestelmä, jossa palveluiden ja niissä käytettävien menetelmien ja teknologian kehityksen myötä palveluita voitaisiin siirtää enenevässä määrin sote-keskuksiin ja siten huolehtia perustason vahvistumisesta. Maakunnan tulee tällöin ottaa huomioon valtakunnallinen hyvä hoito- ja palvelukäytäntö ja sen mukaan mahdollisuus turvallisesti ja kustannustehokkaasti tuottaa palvelut sote-keskuksissa sekä maakunnan väestön palvelutarve siten, että väestön tavanomaisimmat oireet ja sairaudet voidaan mahdollisimman laajasti hoitaa sote-keskuksissa. Lisäksi sote-keskuksissa on tarkoitus hoitaa asiakkaiden sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus mahdollisimman laajasti. Perustason palveluita laajennettaessa on lisäksi otettava huomioon asiakas- ja potilasturvallisuus ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutuminen yksilöiden ja väestöryhmien tasolla sekä maakunnan sisällä että valtakunnallisesti.

Sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentissa säädettyjen, asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemien sosiaalihuollon palveluiden osalta on tarpeen säätää, että sote-keskus voi tehdä näiden osalta myönteiset ja kielteiset hallintopäätökset.]

Maakunta vastaa suoran valinnan palveluihin sisältyvien palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden palveluketjujen yksityiskohtaisemmasta määrittelystä maakunnan ja sen asukkaiden tarpeiden mukaisesti. Maakunnan on julkaistava palvelukokonaisuuksien kuvaukset julkisessa tietoverkossa (*internetissä*). Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin suoran valinnan palvelukokonaisuuksista ja niihin sisältyvien palvelujen yksityiskohtaisemmasta määrittelystä.

16 § Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön valinnasta ilmoittaminen

Asiakkaan on tehtävä sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön valinnasta ilmoitus 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen tai muutoin kirjallisesti maakunnalle, jonka asukas hän on.

Asiakas voi valita sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön, jonka asiakkaiksi suoran valinnan palvelun tuottaja on ennalta julkisesti ilmoittanut ottavansa uusia asiakkaita. Uudet asiakkaat on otettava sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön asiakkaiksi ilmoittautumisjärjestyksessä. Sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön vastuu palvelujen tuottamisesta alkaa viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun asiakas on tehnyt ilmoituksen tiedonhallintapalvelua käyttäen tai siitä, kun asiakkaan muu kirjallinen ilmoitus on saapunut maakunnalle, jollei asiakas ole ilmoittanut myöhempää ajankohtaa asiakkuuden alkamiselle.

Jos asiakas on ilmoittanut valinnastaan kirjallisesti muutoin kuin tiedonhallintapalvelua käyttäen maakunnalle, maakunta ilmoittaa asiakkaan valinnasta valitulle suoran valinnan palvelun tuottajalle ja vahvistaa asiakkuuden alkamisajankohdan asiakkaalle viimeistään viikon kuluessa asiakkaan ilmoituksen saapumisesta. Palvelujen järjestämisestä vastaava maakunta huolehtii asiakkuuden siirtymistä koskevan tiedon antamisesta muille asiakkaan palvelujen tuottamisesta vastaaville tahoille.

Asiakas voi tehdä uuden sosiaali- ja terveyskeskusta ja suunhoidon yksikköä koskevan valinnan aikaisintaan vuoden päästä edellisestä valinnasta. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus vaihtaa sosiaali- ja terveyskeskusta ja suunhoidon yksikköä määräajasta riippumatta muuttaessaan asuinpaikkaansa. Lisäksi maakunta voi asiakkaan hakemuksesta antaa oikeuden vaihtaa sosiaali- ja terveyskeskusta tai suunhoidon yksikköä muusta maakunnan harkitsemasta perustellusta syystä.

17 § Maksuseteli

Suoran valinnan palvelun tuottajan on annettava asiakkaalle maksusetelin avulla mahdollisuus valita palvelun tuottaja suoran valinnan palvelukokonaisuuksiin kuuluvissa sellaisissa yksittäisissä toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia. Samoin palvelun tuottaja voi menetellä silloin, jos palvelun tuottaja ei itse tuota jotakin suoran valinnan palveluihin kuuluvaa, asiakkaan tarpeen mukaista palvelua. Jos asiakas kieltäytyy vastaanottamasta maksuseteliä, suoran valinnan palvelun tuottaja vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveystalouden tuottamisesta muulla tavoin.

Suoran valinnan palvelun tuottajalla säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta sekä palvelujen laadusta ja vaikuttavuudesta myös silloin, kun asiakas käyttää 1 momentin mukaista mahdollisuutta valita palvelun tuottaja maksusetelillä.

Asiakkaalla on oikeus valita maksusetelillä annettavan palvelun tuottajaksi palvelun tuottaja, joka on palveluntuottajalain 10 §:n mukaisessa rekisterissä. Maksusetelillä ei voi saada palveluja maakunnan liikelaitokselta. Suoran valinnan palvelun tuottajan on annettava asiakkaalle tietoa palvelun tuottajista, joilta asiakas voi saada palveluja maksusetelin perusteella, siten kuin sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä ja potilaslain 5 §:ssä säädetään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen palvelukokonaisuuden itsenäisten osakokonaisuuksien määrittelystä.

4 luku Maakunnan liikelaitoksen valinta

18 § Asiakkaan oikeus valita maakunnan liikelaitos

Asiakas saa muut kuin suoran valinnan palvelut sen maakunnan liikelaitokselta, jonka asukas hän on. Palvelun tuottajana toimivalla maakunnan liikelaitoksella on palveluyksikkö, jolla on maakunnan asukkaiden palvelutarpeen edellyttämä määrä toimipisteitä. Toimipisteitä voi olla erikseen perustason palveluihin ja erityistason palveluihin.

Asiakas voi kuitenkin valita myös toisen maakunnan liikelaitoksen ja sen toimipisteen, jollei valintaoikeutta ole erikseen lailla tai sen nojalla rajoitettu. Valinnan voi tehdä erikseen perustason toimipisteeseen 19 §:n mukaisesti ja erityistason toimipisteeseen 20 §:n mukaisesti.

Valitulla maakunnan liikelaitoksella ei kuitenkaan ole velvollisuutta tuottaa asiakkaan kotiin vietäviä palveluja maakunnan ulkopuolelle.

19 § Perustason toimipisteen valinta

Asiakas voi valita sosiaali- ja terveydenhuollon perustason palveluja tuottavan maakunnan liikelaitoksen toimipisteen niiden palvelujen saamiseksi, joita ei ole saatavilla sosiaali- ja terveyskeskuksesta tai suunhoidon yksiköistä. Valinta voi kohdistua samanaikaisesti vain yhteen toimipisteeseen. Maakunnan liikelaitos voi antaa asiakkaalle mahdollisuuden asioida myös muissa perustason toimipisteissään kuin asiakkaan valitsemassa toimipisteessä.

Asiakkaan on ilmoitettava maakunnalle perustason toimipisteen vaihtamisesta. Ilmoitus tehdään 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen tai muutoin kirjallisesti maakunnalle, jonka asukas hän on. Vastuu siirtyy valitulle uudelle perustason toimipisteelle viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun asiakas on tehnyt ilmoituksen tiedonhallintapalvelua käyttäen tai siitä, kun asiakkaan muu kirjallinen ilmoitus on saapunut maakunnalle, jollei asiakas ole ilmoittanut myöhempää ajankohtaa. Jos asiakas on tehnyt maakunnalle kirjallisen ilmoituksen muutoin kuin tiedonhallintapalvelua käyttäen, maakunnan on ilmoitettava asiakkaalle siirron ajankohta viikon kuluessa asiakkaan ilmoituksen saapumisesta. Maakunta huolehtii asiakkuuden siirtymistä koskevan tiedon antamisesta muille asiakkaan palvelujen tuottamisesta vastaaville tahoille.

Uuden valinnan voi tehdä aikaisintaan vuoden kuluttua edellisestä valinnasta. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus tehdä uusi valinta määräajasta riippumatta muuttaessaan asuinpaikkaansa. Lisäksi maakunta voi asiakkaan hakemuksesta antaa vaihtaa perustason toimipistettä muusta maakunnan harkitsemasta perustellusta syystä.

20 § Erityistason toimipisteen valinta

Jos maakunnan liikelaitos on eriyttänyt perustason palvelut ja erityistason palvelut eri toimipisteisiin, asiakkaalla on oikeus valita maakunnan liikelaitoksen erityistason toimipiste palveluissa, joita ei tuoteta maakunnan liikelaitoksen perustason toimipisteessä. Silloin kun erityistason palvelu edellyttää lähetettä tai päätöstä, lähetteen tai päätöksen tekijän on selvitettävä asiakkaalle vaihtoehdot toimipisteen valinnassa siten kuin sosiaalihuollon asiakslain 5 §:ssä ja potilaslain 5 §:ssä säädetään.

5 luku Asiakasseteli

21 § Asiakassetelillä annettavat palvelut

Maakunta päättää ne muut kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvat sosiaali- ja terveystalvet, joiden järjestämisessä on käytettävä asiakasseteliä. Maakunnan on käytettävä palvelujen järjestämisessä asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Maakunta ottaa asiakassetelin tarkemmasta käytöstä päättäessään huomioon järjestämislain 26 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, maakunnan asukkaiden tarpeet ja järjestämislain 14 §:ssä tarkoitetun maakunnan palvelustrategian ja sen linjaukset muilta tuottajilta hankittavista palveluista. Maakunta huolehtii päätöksenteossaan siitä, että maakunnan asukkailla toteutuu mahdollisuus valita palvelun tuottaja.

22 § Palvelutarpeen arviointi ja menettely asiakasseteliä annettaessa

Maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveystalvetjen tarpeen arvioinnista, terveydenhuoltoa koskevan hoitopäätöksen teosta ja sosiaalihuoltoa koskevan hallintopäätöksen teosta siten, kuin niistä erikseen säädetään.

Jos edellytykset asiakassetelillä järjestettävän palvelun saamiselle täyttyvät asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella, asiakkaalle on annettava palveluun asiakasseteli. Asiakasseteli voidaan antaa asiakkaalle myös yksittäisiä palveluja laajempaan palvelukokonaisuuteen.

Jos asiakas kieltäytyy hänelle tarjotusta asiakassetelistä, maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveystalvetjen tuottamisesta muulla tavoin.

23 § Asiakassetelipalvelun tuottajan valinta

Asiakkaalla on oikeus valita asiakassetelillä annettavan palvelun tuottajaksi palvelun tuottaja, joka on palveluntuottajalain 10 §:n mukaisessa rekisterissä. Asiakassetelillä ei voi saada palveluja maakunnan liikelaitokselta.

Maakunnan liikelaitoksen on annettava asiakkaalle tietoa palvelun tuottajista, joilta asiakas voi saada palveluja asiakassetelin perusteella, siten kuin sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä ja potilaslain 5 §:ssä säädetään.

6 luku Henkilökohtainen budjetti

24 § Henkilökohtaisella budjetilla toteutettavat palvelut

Maakunnalla on velvollisuus ottaa käyttöön henkilökohtainen budjetti vanhuspalvelulain, vammais- palvelulain ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisissa muissa kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvissa sosiaali- ja terveystalveissa.

Maakunta voi päättää käyttää henkilökohtaista budjettia myös muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden muiden kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvien palvelujen järjestämiseen.

Maakunnan liikelaitoksen on annettava asiakkaalle selvitys palvelujen saatavuudesta, laadusta ja kustannuksista. Selvitys on annettava siten kuin siitä säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä tai potilaslain 5 §:ssä.

25 § Henkilökohtaisen budjetin myöntämisen edellytykset

Henkilökohtaista budjettia voidaan käyttää niiden asiakkaiden sosiaali- ja terveystalveissa, joilla on jatkuvaa tuen ja avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hallinnoimaan oman palvelukokonaisuutensa.

Henkilökohtaisen budjetin käyttöön ottaminen edellyttää asiakkaan palvelutarpeen arviointia sekä ohjausta ja tukea palvelujen suunnittelussa ja mahdollisuutta tuettuun päätöksentekoon. Maakunnan liikelaitos huolehtii asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta palvelujen suunnittelussa siten kuin 21 §:n 3 momentissa säädetään.

26 § Asiakkaan oikeus henkilökohtaiseen budjettiin

Jos 25 §:ssä säädetty edellytykset henkilökohtaisella budjetilla järjestettävän palvelun saamiselle täyttyvät asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella, asiakkaalle on myönnettävä palveluun henkilökohtainen budjetti. Henkilökohtaisen budjetin perusteella asiakas valitsee palvelujen sisällön ja palvelun tuottajat. Henkilökohtaisella budjetilla ei voi kuitenkaan saada palveluja maakunnan liikelaitokselta.

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle tarjotusta henkilökohtaisesta budjetista, jolloin maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveystalvejen tuottamisesta muulla tavoin.

27 § Menettely myönnettäessä henkilökohtaista budjettia

Maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveystalvejen tarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelmasta sekä sosiaalihuoltoa koskevan hallintopäätöksen teosta siten, kuin niistä erikseen säädetään.

Maakunnan liikelaitos tekee päätöksen henkilökohtaisesta budjetista sen jälkeen, kun asiakkaalle on tehty palvelujen tarpeen arviointi sekä asiakassuunnitelma. Henkilökohtaisen budjetin suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon eri palvelujen käyttötarve ja se, mitä palvelujen tuottaminen maakunnan liikelaitoksessa maksaisi.

28 § Henkilökohtaisen budjetin hallinnointi

Henkilökohtainen budjetti on laadittava joko määräajaksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi. Henkilökohtaisen budjetin toteutumista on arvioitava vuosittain sekä tehtävä siihen tarvittaessa muutokset. Henkilökohtaista budjettia on tarkistettava, mikäli asiakkaan elämäntilanne, olosuhteet tai avuntarve olennaisesti muuttuvat. Henkilökohtaista budjettia on tarkistettava myös kustannustason olennaisesti muuttuessa tai jos henkilökohtaisen budjetin suuruus ei vastaa asiakkaan palvelutarvetta.

Henkilökohtaisen budjetin muutoksesta voi tehdä aloitteen asiakas, asiakkaan laillinen edustaja tai maakunnan liikelaitos.

7 luku Palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt

29 § Palvelun tuottajia koskevat vaatimukset

Tämän lain tarkoittaman palvelun tuottajan on oltava palveluntuottajalain 10 §:n mukaisessa rekisterissä. Palvelun tuottajan on lisäksi oltava liittyneenä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007), jäljempänä *asiakastietolaki*, tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi. Velvollisuus ei kuitenkaan koske sellaisia palveluja ja palvelun tuottajia, joita palveluntuottajalain mukainen rekisteröintivelvoite ei koske.

30 § Suoran valinnan palvelujen kieli

Suoran valinnan palvelun tuottajan on tuotettava palvelut kunnan kielellä toimipisteessä, joka sijaitsee yksikielisessä kunnassa, sekä suomeksi ja ruotsiksi toimipisteessä, joka sijaitsee kaksikielisessä kunnassa. Suoran valinnan palvelun tuottajan tulee oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.

Maakunta voi kuitenkin hakemuksesta myöntää suoran valinnan palvelun tuottajalle poikkeusluvan velvollisuudesta tuottaa kaksikielisessä kunnassa palveluja molemmilla kansalliskielillä, jos toimipisteen sijaintialueella on asiakkaiden yhdenvertaisesti saavutettavissa muita suoran valinnan palvelun tuottajien toimipisteitä siten, että asiakas voi saada palvelut omalla kielellään ja käyttää valinnanvapauttaan.

Maakunta voi peruuttaa myöntämänsä poikkeusluvan suoran valinnan palvelun tuottajalle, jos luvan myöntämisen jälkeen toimipisteen sijaintialueen olosuhteet muuttuvat siten, etteivät suoran valinnan palvelut ole asiakkaiden yhdenvertaisesti saavutettavissa molemmilla kansalliskielillä ja niin, että asiakas voi käyttää valinnanvapauttaan.

31 § Maakunnan asettamat ehdot suoran valinnan palvelun tuottajille

Maakunta voi asettaa palvelujen laatua, voimavaroja ja saatavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia ehtoja, jotka suoran valinnan palvelun tuottajan on täytettävä. Vaatimusten on oltava yhdenmukaiset kaikille samanlaisia palveluja tuottaville yrityksille, yhteisöille ja ammatinharjoittajille. Maakunnan asukkaiden palvelutarpeet voidaan ottaa vaatimuksissa huomioon.

Maakunta voi lisäksi edellyttää akkreditointia suoran valinnan palvelun tuottajalta.

Maakunta tekee hallintopäätöksen palvelun tuottajille asetettavista vaatimuksista. Vaatimukset on julkaistava julkisessa tietoverkossa.

32 § Palvelun tuottajien kohtelun periaatteet

Maakunnan on kohdeltava palvelun tuottajia yhdenvertaisella ja syrjimättömällä tavalla. Maakunnan on noudatettava avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteita soveltaessaan valinnanvapausjärjestelmää.

33 § Ilmoittautuminen suoran valinnan palvelun tuottajaksi

Suoran valinnan palvelun tuottajaksi hyväksytään 29 ja 30 §:n mukaiset vaatimukset ja 31 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttävä palvelun tuottaja maakunnalle tehdyn ilmoituksen perusteella. Ilmoituksessa on oltava palvelun tuottajan nimi, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus sekä yhteystiedot ja sitoumus siitä, että tuottaja noudattaa tässä laissa, järjestämislaissa sekä muualla lainsäädännössä palvelujen tuottamiselle säädettyjä sekä maakunnan määrittelemiä palvelujen vaatimuksia.

Lisäksi ilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot siltä osin kuin ne poikkeavat palvelun tuottajien rekisterissä olevista tiedoista:

- 1) palveluyksikön nimi ja yhteystiedot;
- 2) toimipisteiden sijainti ja yhteystiedot sekä maantieteellinen alue, jolla palveluja on saatavilla, jos palveluja tuotetaan kiinteän toimipisteen ulkopuolelle;
- 3) asiakasmäärä;
- 4) palveluyksikön tuottamat palvelut;
- 5) mikä osa palveluista tuotetaan itse omana toimintana ja mikä osa hankitaan sopimuksen, maksusitoumuksen tai maksusetelin perusteella muilta palvelun tuottajilta;
- 6) palvelutoimintaan osallistuvan henkilöstön määrä ja koulutus; sekä
- 7) yhteyshenkilön nimi, henkilötunnus ja yhteystiedot.

Ilmoitus on toimitettava maakunnalle 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksessa ilmoitettavista tiedoista ja sähköisen ilmoituksen tietoteknisistä vaatimuksista.

34 § Hyväksyminen suoran valinnan palvelun tuottajaksi

Maakunta hyväksyy suoran valinnan palvelun tuottajan 33 §:n mukaisesti tehdyn ilmoituksen perusteella. Maakunta voi ennen hyväksymispäätöstä tarkastaa suoran valinnan palvelun tuottajan toiminnan ja toimitilat.

Maakunta hankkii viran puolesta muilta viranomaisilta hyväksymisen mahdollisesti edellyttämät lisätiedot. Maakunnalla on oikeus saada tiedot maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Tiedot voidaan luovuttaa maakunnalle teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti.

Maakunnan on tehtävä päätös palvelun tuottajan hyväksymisestä neljän viikon kuluessa ilmoituksen saapumisesta.

35 § Hyväksymisen peruuttaminen

Maakunta voi peruuttaa hyväksymisen, jos palvelun tuottaja ei täytä enää 29 - 31 §:ssä säädettyjä toimintaedellytyksiä. Hyväksyminen voidaan peruuttaa myös, jos palvelujen laadussa on asiakas- tai potilasturvallisuuden vaarantavia puutteita eikä niitä korjata maakunnan määrittelemässä koh- tuullisessa ajassa.

Maakunta peruuttaa palvelun tuottajan hyväksynnän myös palvelun tuottajan ilmoituksesta tai jos palvelun tuottaja lopettaa suoran valinnan palvelujen tuottamisen.

Maakunnan on peruutettava hyväksyntä, jos palvelun tuottaja ei ole enää palveluntuottajarekisteris- sä, valvontaviranomainen on kieltänyt tuottajan toiminnan, tuottaja on mennyt konkurssiin taikka asiakas- tai potilasturvallisuuteen kohdistuu välitön vakava vaara.

36 § Sopimus suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa

Ennen kuin palvelun tuottaja aloittaa maakunnan hyväksymien suoran valinnan palvelujen tuottami- sen palvelun tuottajan ja maakunnan on tehtävä sopimus palvelutuotannon aloittamisesta ja palvelu- jen toteuttamiseen liittyvistä asioista. Sopimuksessa on oltava ainakin seuraavat asiat:

- 1) milloin palvelujen tuottaminen aloitetaan;
- 2) sopimuksen kesto, jos se ei ole toistaiseksi voimassa oleva;
- 3) miten palvelun tuottaja varmistaa palvelujen tuotannon häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa;
- 4) miten palvelun tuottaja toimittaa maakunnalle toiminnan seurannan edellyttämät tiedot;
- 5) miten tuottaja toteuttaa maakunnan palvelustrategiaan ja palvelulupaukseen sekä asiakkai- den palvelukokonaisuuksiin ja palveluketjuihin samoin kuin palvelujen yhteensovittamiseen liittyviä ehtoja; ja
- 6) korvaukset ja niiden perusteet.

Maakunta ja palvelun tuottaja voivat sopia myös muista kuin 1 momentissa säädetyistä asioista, jotka koskevat palvelujen tuottamista.

37 § Luettelo suoran valinnan palvelun tuottajista

Maakunta ylläpitää julkisessa tietoverkossa olevaa luetteloa suoran valinnan palvelun tuottajista. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyessä myös suullisesti tai kirjallisesti. Luettelossa on oltava

ainakin tiedot palveluyksikön ja sen toimipisteiden nimistä ja niissä tuotettavista palveluista, yhteystiedot, vastuuhenkilö yhteystietoineen ja tiedot palvelujen saatavuudesta ja laadusta.

38 § Suoran valinnan palveluissa noudatettava sopimus ja sopimuksen muuttaminen

Suoran valinnan palvelun tuottajan on tehtävä sopimus jokaisen maakunnan kanssa, jonka alueella palvelun tuottajalla on sosiaali- ja terveystieteiden tai suunhoidon yksikkö. Suoran valinnan palvelun tuottajalla ei ole velvollisuutta tuottaa muita palveluja, kuin joiden tuottamiseen se on sitoutunut kunkin maakunnan kanssa tekemässään sopimuksessa.

Suoran valinnan palveluissa noudatetaan sopimusta, jonka asiakkaan palveluista järjestämisvastuussa oleva maakunta on tehnyt asiakkaan valitseman suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa. Jollei järjestämisvastuussa oleva maakunta ole tehnyt sopimusta asiakkaan valitseman suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa, noudatetaan sopimusta, jonka palvelun tuottaja on tehnyt sen maakunnan kanssa, jonka alueella asiakkaan valitsema sosiaali- ja terveystieteiden tai suunhoidon yksikkö toimii.

Maakunta voi päätöksellään muuttaa 36 §:ssä tarkoitettua sopimusta sekä suoran valinnan palveluista maksamiensa korvausten määrää ja perusteita siltä osin kuin laissa tai lain nojalla annetussa asetuksessa tai valtioneuvoston päätöksessä ei säädetä toisin. Maakunnan päättämät muutokset tulevat voimaan maakunnan ilmoittaman siirtymäajan jälkeen, mutta kuitenkin aikaisintaan 30 päivän kuluessa siitä, kun palvelun tuottajan katsotaan saaneen muutoksesta tiedon. Maakunnan tulee siirtymäaikaa määriteltäessä ottaa huomioon muutoksen laatu sekä vaikutukset palvelun tuottajille ja asiakkaille.

Palvelun tuottajalla on oikeus irtisanoa sopimus muutosten johdosta noudattaen 39 §:n 1 momentissa säädettyä irtisanomisen määräaikaa. Irtisanomisajan aikana noudatetaan niitä ehtoja, jotka olivat voimassa ennen muutosta. Jos palvelun tuottaja ei ole kirjallisesti ilmoittanut maakunnalle sopimuksen irtisanomisesta 30 päivän kuluessa siitä, kun palvelun tuottajan katsotaan saaneen muutoksesta tiedon, katsotaan palvelun tuottajan hyväksyneen muutokset.

39 § Sopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Palvelun tuottaja voi irtisanoa toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen suoran valinnan palvelujen tuottamisesta. Irtisanominen tulee voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun irtisanomisesta on ilmoitettu maakunnalle. Palvelun tuottaja voi purkaa sopimuksen, jos maakunta ei ole maksanut 36 §:ssä tarkoitettua sopimuksen mukaisia korvauksia määräajassa tai maakunta on muutoin rikkonut olennaisesti sopimusehtoja.

Maakunta voi tuottajaa kuultuaan irtisanoa sopimuksen, jos palvelun tuottaja on toistuvasti jättänyt noudattamatta lakisääteisiä velvoitteitaan tai 36 §:n mukaisen sopimuksen ehtoja eikä ole korjannut havaittuja puutteita maakunnan asettamassa määräajassa. Irtisanominen tulee voimaan aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun irtisanomisesta on ilmoitettu palvelun tuottajalle.

Maakunta voi purkaa sopimuksen jos palvelun tuottaja ei ole enää palveluntuottajarekisterissä, valvontaviranomainen on kieltänyt tuottajan toiminnan, tuottaja on mennyt konkurssiin taikka asiakas- tai potilasturvallisuus on vakavasti vaarantunut.

Maakunnan on huolehdittava siitä, että sopimuksen irtisanomisesta tai purkamisesta huolimatta asiakkaat saavat keskeytyksettä tarvitsemansa palvelut.

8 luku Palvelujen tuottaminen ja palvelun tuottajien veloitteet

40 § Yhtiöittämisvelvoite

Maakunnan liikelaitos ei voi itse tuottaa suoran valinnan palveluja eikä maksu- tai asiakassetelillä tuotettavia palveluja. Maakunta voi kuitenkin perustaa omistamansa yhtiön tai yhteisön edellä tarkoitettujen palvelujen tuottamiseksi (*yhtiöittämisvelvollisuus*).

41 § Suoran valinnan palvelujen tuottaminen

Suoran valinnan palvelun tuottaja voi huolehtia palvelukokonaisuuden tuottamisesta:

- 1) tuottamalla palvelut itse;
- 2) sopimuksin yhdessä muun palvelun tuottajan kanssa;
- 3) hankkimalla palveluja toiselta palvelun tuottajalta; tai
- 4) antamalla asiakkaalle maksusetelin, jolla suoran valinnan palvelun tuottaja sitoutuu maksamaan asiakkaan toiselta palvelun tuottajalta saamat palvelut maksusetelissä määriteltyyn arvoon asti.

Hankkiessaan palveluja toiselta palvelun tuottajalta suoran valinnan palvelun tuottaja vastaa siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään suoran valinnan palveluilta. Suoran valinnan palvelun tuottajalla säilyy aina kokonaisvastuu yksittäisen asiakkaan saamasta palvelukokonaisuudesta.

42 § Suoran valinnan palvelun tuottajan veloitteet

Suoran valinnan palvelun tuottaja vastaa 15 §:ssä tarkoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon tai suun terveydenhuollon palvelukokonaisuuden tai molempien palvelukokonaisuuksien tuottamisesta palvelun tuottajan kanssa sopimuksen tehneen maakunnan määrittelemällä tavalla. Palvelun tuottaja voi kuitenkin itse määritellä, millä alueella se tuottaa toimipisteensä ulkopuolelle annettavia palveluja, jos niitä sisältyy suoran valinnan palvelukokonaisuuteen.

Palvelun tuottajan on ilmoitettava palvelun tuottamista koskevista olennaisista muutoksista maakunnalle vähintään kaksi kuukautta ennen muutosta sekä vähäisemmistä muutoksista vähintään kaksi viikkoa ennen muutosta. Jos muutos johtuu häiriötilanteen tai poikkeusolojen vuoksi tarvittavista välttämättömistä toimenpiteistä palvelutuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi, muutoksista on ilmoitettava viipymättä sen jälkeen, kun tuottajalla on tieto muutoksesta. Ilmoitus tehdään 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitkä ovat palvelun tuottamista koskevia olennaisia muutoksia.

Suoran valinnan palvelun tuottajan on tehtävä toiminta-alueellaan yhteistyötä maakunnan ja kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi maakunnan kanssa tekemässään sopimuksessa määritellyllä tavalla.

Suoran valinnan palvelun tuottajan on ilmoitettava julkisessa tietoverkossa enimmäisasiakasmääränsä sekä ajantasaisesti se, kuinka paljon uusia asiakkaita se pystyy ottamaan asiakkaikseen. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti.

Palvelun tuottajan on ilmoitettava julkisessa tietoverkossa ajantasaisesti palveluun pääsyn tosiasialliset odotusajat. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti. Odotusajat eivät saa ylittää terveydenhuoltolain 51 §:ssä säädettyjä hoitoon pääsyn enimmäisaikoja.

Jos asiakkaalla ilmenee tarvetta muihin sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin, kuin suoran valinnan palvelun tuottajan vastuulla oleviin palveluihin, palvelun tuottajan on ohjattava asiakasta hakeutumaan palvelutarpeen arviointiin maakunnan liikelaitokseen. Lisäksi palvelun tuottaja voi ohjata asiakkaan muihin tarvittaviin maakunnan, kunnan tai muiden tahojen järjestämiin palveluihin.

43 § Palvelun tuottajan velvoitteet annettaessa palveluja maksusetelillä, asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla

Antaessaan palveluja maksusetelillä, asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla palvelun tuottaja vastaa annettavan palvelun sisällöstä ja tuottamisesta siten kuin maksu- tai asiakassetelissä tai henkilökohtaista budjettia koskevassa asiakassuunnitelmassa on määritelty. Palvelun tuottaja voi kuitenkin itse määritellä, millä alueella se tuottaa toimipisteensä ulkopuolelle annettavia palveluja.

Palvelun tuottajan on ilmoitettava 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen ajantasaisesti maksusetelillä, asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavat palvelut, mahdolliset maksu- tai asiakassetelin arvoa tai palvelun sisältöä koskevat ehdot palvelun antamiselle sekä palveluihin pääsyn odotusajat. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti. Odotusajat eivät saa ylittää terveydenhuoltolain 51 §:ssä säädettyjä hoitoon pääsyn enimmäisaikoja.

44 § Palvelun tuottajan toiminnan taloudellinen eriyttäminen

Palvelun tuottajan on kirjanpidossaan eriytettävä julkinen rahoitus, joka on annettu:

- 1) suoran valinnan palvelujen tuottamiseen; ja
- 2) työterveyshuollon palvelujen tuottamiseen.

Edellä 1 momentin tarkoittama erilliskirjanpitovelvollinen yritys on velvollinen pitämään erillistä kirjanpitoa 1 momentissa mainituista toiminnoista siten, että siitä ilmenee:

- 1) toimintokohtaisesti kohdistettuina kaikki tulot ja menot, jotka tulee eritellä objektiivisesti perusteltavien kustannuslaskennan periaatteiden mukaisesti, mitä menettelyä tulee noudattaa johdonmukaisesti; ja
- 2) lisätietona selkeä kuvaus edellä mainituista kustannuslaskennan periaatteista.

Tämän lain mukaisesti eriytettyjen toimintojen tuotot ja kulut tulee esittää tilikausittain erillisessä tuloslaskelmassa, jonka tulee olla johdettavissa erilliskirjanpitovelvollisen yrityksen kirjanpidosta. Tuloslaskelman laatimisessa noudatetaan soveltuvin osin erilliskirjanpitovelvolliseen yritykseen sovellettavia kirjanpitosäännöksiä.

Eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat lisätietoineen ovat julkisia, ja ne esitetään erilliskirjanpitovelvollisen yrityksen tilinpäätöksen liitetietona.

Eriytettyjen toimintojen tuloslaskelman ja sen lisätietojen tarkemmasta sisällöstä ja julkistamisesta voidaan säätää erikseen valtioneuvoston asetuksella.

45 § Palvelun tuottajan velvollisuus tilinpäätös- ja verotustietojen antamiseen

Suoran valinnan palvelun tuottajan ja asiakassetelillä annettavan palvelun tuottajan on annettava tämän lain mukaisesta toiminnastaan ja taloudestaan sekä verotuksestaan seuraavat tiedot:

- 1) tilinpäätös ja siihen liittyvä toimintakertomus;
- 2) verotuspaikkaa ja verotettavaa tulosta koskevat yhteenvetotiedot;
- 3) tiedot johdon palkoista ja palkkioista sekä sidonnaisuuksista ja liiketoimista palvelun tuottajan lähipiiriin kanssa;
- 4) selvitys ohjaus- ja hallintojärjestelmästänsä sekä sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta ja palvelun tuottajan yhteiskuntavastuuta koskevista toimintaperiaatteista ja niiden toteuttamisesta;
- 5) yhteenvetotiedot sisältävä selvitys osallistumisestaan tutkimukseen, koulutukseen ja kehittämistoimintaan ja palvelun tuottajan sitä koskevista toimintaperiaatteista; sekä
- 6) selvitys siitä, miten asiakkaiden tarpeet ja osallistuminen on otettu huomioon palvelun tuottajan toiminnassa.

Kirjanpitolain 1 luvun 4 a §:ssä tarkoitetun pienyrityksen on annettava ainoastaan tilinpäätös sekä tiedot verotuspaikastaan ja verotettavasta tuloksestaan.

Tiedot annetaan 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin maakunnalle toimitettavien tietojen yksityiskohdista ja tietojen toimittamisen tavoista.

46 § Palvelun tuottajan velvollisuus palvelutoimintaa koskevien tietojen antamiseen

Edellä 3 – 6 luvuissa tarkoitettujen palvelun tuottajien on toimitettava maakunnalle tiedot asiakkaista, asiakkaille annetuista palveluista, maksueteleistä, asiakaseteleistä ja henkilökohtaisista budjeeteista sekä suoritetuista toimenpiteistä ja palvelujen vaikutuksista. Lisäksi maakunnalle on annettava tiedot valinnanvapauden piiriin kuuluvien palvelujen kustannuksista.

Tiedot annetaan maakunnalle 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonhallintapalvelua käyttäen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin maakunnalle toimitettavien tietojen yksityiskohdista ja tietojen toimittamisen tavoista.

47 § Palvelun tuottajan vastuu palveluista

Palvelun tuottajan vastuu palveluista määräytyy sen mukaan, mitä tässä laissa tai muualla säädetään, sekä mitä maakunnan toiminnalle asettamista edellytyksistä tai ehdoista johtuu. Lisäksi palvelun tuottaja vastaa palveluunsa liittyneiden hoitokomplikaatioiden ja vastaavien korjaamisen kustannuksista.

48 § Kilpailulain soveltaminen

Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeudesta puuttua maakunnan tai maakunnan määräysvaltaan kuuluvan yhteisön kilpailulain vastaiseen menettelyyn tai toiminnan rakenteeseen säädetään kilpailulaissa (948/2011).

9 luku Palvelun tuottajalle suoritettavat korvaukset

Yleiset periaatteet

49 § Korvaamisen yleiset periaatteet

Palvelun tuottajalle maksettavien korvausten on kannustettava tehokkaiisiin palveluihin sekä edistettävä väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä toimintakyvyn ylläpitämistä. Korvausten on tuettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen vaikuttavuustavoitteita, asiakkaiden valinnanvapautta ja maakuntatalouden kestävyyttä. Korvausten on perustuttava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuotteistukseen, tuotehintaan tai vastaavaan, jolla maakunta seuraa omaa toimintaansa.

Korvaukset suoran valinnan palvelun tuottajille

50 § Suoran valinnan palvelun tuottajan korvaukset

Maakunta päättää osana palvelujen tuotannon ohjausta suoran valinnan palvelun tuottajalle maksettavasta korvauksesta niiltä osin kuin tässä laissa ja tämän lain perusteella annetussa asetuksessa ei ole tarkemmin säädetty.

Maakunta voi päätöksellään muuttaa suoran valinnan palveluista maksamiensa korvausten määrää ja perusteita siten, kuin 38 §:ssä säädetään.

51 § Kiinteä korvaus

Suoran valinnan palvelun tuottaja saa jokaisesta listautuneesta asiakkaasta maakunnan määrittelemän kiinteän korvauksen. Kiinteällä korvauksella tarkoitetaan maakunnan suoran valinnan palvelun tuottajalle maksamaa tarvetekijöihin perustuvaa asiakaskohtaista vastuuajanaan sidottua korvausta suoran valinnan palvelukokonaisuuteen kuuluvista palveluista.

Maakunnan tulee kohdentaa suoran valinnan palveluihin varatusta määrärahasta vähintään 4/5 osuus kiinteällä korvauksella maksettavaksi.

Kiinteän korvauksen suuruutta määritettäessä maakuntien on noudatettava kansallisia tarvetekijöitä, joita ovat maakuntien asukkaiden ikä, sukupuoli ja työssäkäynti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee tarvetekijöille kansalliset painokertoimet. Maakunta voi kiinteän korvauksen suuruutta määritellään poiketa tarvetekijöille määritellyistä kansallisista painokertoimista.

Maakunta voi määritellä erikseen erityisiä ryhmäkohtaisia kiinteitä korvauksia, jotka perustuvat kansallisiin tarvetekijöihin.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 momentissa tarkoitettusta kiinteän korvauksen suhteellisesta määrästä sekä 3 momentissa tarkoitetuista kansallisista tarvetekijöistä sekä painokertoimista, jolloin maakunta ei voi enää poiketa kansallisista painokertoimista 4 momentin perusteella.

52 § Kiinteän korvauksen perusteena oleva aika

Maakunta maksaa palvelun tuottajalle korvauksen suoran valinnan palveluista siltä ajalta, kun palvelun tuottajalla on ollut vastuu asiakkaan palvelujen tuottamisesta.

53 § Korvausten maksutapa ja maksuaikataulu

Maakunta ja palvelun tuottaja sopivat 36 §:ssä tarkoitetussa sopimuksessa korvausten maksutavasta sekä maksuaikataulusta.

Maakunta ei voi maksaa palvelun tuottajalle ennakkomaksua suoran valinnan palvelun tuottamisesta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetusta maksutavasta sekä maksuaikataulusta.

54 § Kannustinperusteiset korvaukset

Maakunta voi asettaa suoran valinnan palvelun tuottajalle korvausten perusteiksi palvelujen laatuun, kustannustehokkuuteen sekä vaikuttavuuteen liittyviä mittareita ja perusteita. Maakunta voi maksaa sen etukäteen määrittelemien perusteiden täyttymisestä kannustinperusteisia korvauksia tai peria palvelun tuottajalta sanktiomaksuja, jos perusteet eivät täyty.

Maakunnan tulee käyttää suoran valinnan palvelun tuottajien suoriutumisen arvioinnissa yhdenvertaisia mittareita ja perusteita. Maakunnan tulee tiedottaa käyttämistään mittareista ja perusteista ja näiden muutoksista palvelun tuottajia hyvissä ajoin niin, että palvelun tuottajat pystyvät suunnittelemaan toimintaansa vaatimusten mukaisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kannustinperusteisten korvausten mittareista ja perusteista sekä näiden perusteella maksettavien kannustinperusteisten korvausten tai sanktiomaksujen vähimmäismääristä.

55 § Suoriteperusteiset korvaukset

Maakunta voi päättää toimenpiteistä tai palvelukokonaisuuksista, joista palvelun tuottajalle maksetaan suoriteperusteinen korvaus, jos tämä on perusteltua 49 §:ssä mainittujen periaatteiden kannalta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä ja palvelukokonaisuuksista sekä niiden tarkemmasta sisällöstä ja korvausten vähimmäismäärästä.

56 § Suoran valinnan palvelun tuottajalle maksettavat muut korvaukset

Maakunta ja palvelun tuottaja voivat myös sopia palvelun tuottajalle maksettavista muista korvauksista. Muiden korvausten avulla maakunta voi huomioida oman alueensa sairastavuudessa, asukastiheydessä ja muissa vastaavissa olosuhteissa ilmenevät erilaiset paikalliset olosuhteet ja asiakkaiden henkilökohtaisen sairastavuuden.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suoran valinnan palvelun tuottajalle maksettavien muiden korvausten perusteista.

Maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti

57 § Korvaukset maksusetelipalvelun tuottajalle

Suoran valinnan palvelun tuottaja korvaa maksusetelipalvelun tuottajalle kustannukset palveluista, jotka maksusetelipalvelun tuottaja on antanut asiakkaalle maksusetelin perusteella. Suoran valinnan palvelun tuottajan on määriteltävä maksusetelin arvo siten, että asiakkaalla on tosiasiallinen mahdollisuus saada sillä tarpeensa mukainen palvelu. Korvaus suoritetaan enintään suoran valinnan palvelun tuottajan maksusetelille määräämän arvon mukaisesti. Jos maksusetelipalvelun tuottaja on ennakkoon ilmoittanut palvelulle maksusetelille määriteltäviä arvoja alemman hinnan, korvaus maksetaan maksusetelipalvelun tuottajan ilmoittaman hinnan suuruisena.

Suoran valinnan palvelun tuottaja voi liittää maksuseteliin kannustinperusteisen osuuden, jonka maksusetelipalvelun tuottaja saa silloin, kun annettu palvelu täyttää suoran valinnan palvelun tuottajan etukäteen määrittelemät palvelun laadun ja onnistumisen kriteerit. Kannustinperusteisen korvauksen kriteerien on oltava lainsäädäntöön ja vakiintuneeseen käytäntöön perustuvaa palvelun tasoa korkeampia.

Maksusetelin asiakkaalle antanut suoran valinnan palvelun tuottaja maksaa korvauksen maksusetelipalvelun tuottajalle sen toimitettua suoran valinnan palvelun tuottajalle tiedot maksusetelillä annetuista palveluista ja palvelun tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista. Suoran valinnan palvelun tuottaja suorittaa korvauksen viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun se vastaanotti maksusetelipalvelun tuottajan ilmoittamat tiedot palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista.

Maksusetelipalvelun tuottaja ei saa periä asiakkaalta maksuja maksusetelillä annetuista palveluista.

58 § Korvaukset asiakassetelipalvelun tuottajalle

Maakunta korvaa palvelun tuottajalle maakunnan ennalta määräämään arvoon asti kustannukset palveluista, joita asiakas saa asiakassetelillä. Jos palvelun tuottaja on ennakkoon ilmoittanut palvelulle asiakassetelille määriteltäviä arvoja alemman hinnan, korvaus maksetaan palvelun tuottajan ilmoittaman hinnan suuruisena.

Asiakasseteliin voidaan liittää kannustinperusteinen osuus, jonka palvelun tuottaja saa silloin kun annettu palvelu täyttää maakunnan etukäteen määrittelemät palvelun laadun ja onnistumisen kriteerit. Kannustinperusteisen korvauksen mittareiden ja perusteiden on oltava lainsäädäntöön ja vakiintuneeseen käytäntöön perustuvaa palvelun tasoa korkeampia.

Palvelun tuottajan on toimitettava tiedot asiakkaalle annetuista palveluista ja palvelujen tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista maakunnalle. Maakunta suorittaa korvauksen viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun se vastaanotti palvelun tuottajan ilmoittamat tiedot palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista.

Asiakassetelipalvelun tuottaja ei saa periä asiakkaalta maksuja asiakassetelillä annetuista palveluista.

59 § Korvaukset annettaessa palveluja henkilökohtaisella budjetilla

Maakunta korvaa palvelun tuottajalle maakunnan ennalta määräämään arvoon asti kustannukset palveluista, joita asiakas saa henkilökohtaisella budjetilla. Asiakas vastaa kuitenkin itse palvelun tuottajalle niiden palvelujen kustannuksista, jotka eivät sisälly henkilökohtaista budjettia koskevaan asiakassuunnitelmaan.

Palvelun tuottajan on toimitettava riittävät tiedot asiakkaalle annetuista palveluista ja palvelujen tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista maakunnalle. Maakunta suorittaa korvauksen viimeistään kolmen viikon kuluttua siitä, kun se vastaanotti palvelun tuottajan ilmoittamat tiedot palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista.

Palvelun tuottaja ei saa periä asiakkaalta maksuja henkilökohtaisen budjetin perusteella antamistaan palveluista.

*Muut korvauksia koskevat säännökset**60 § Korvaukset toisen maakunnan alueella toimivalle palvelun tuottajalle*

Korvauksen asiakkaan valitsemalle tai kiireellisiä palveluja antaneelle suoran valinnan palvelun tuottajalle maksaa maakunta, jolla on vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä kyseiselle asiakkaalle, jos tällä maakunnalla on 36 §:n mukainen sopimus suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa.

Jos asiakkaan palveluista järjestämisvastuussa olevalla maakunnalla ei ole sopimusta asiakkaan valitseman tai asiakkaalle kiireellisiä palveluja antaneen suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa, maksaa korvauksen se maakunta, jonka alueella palveluja antanut sosiaali- ja terveyskeskus tai suunhoidon yksikkö sijaitsee.

Asiakkaan palveluista järjestämisvastuussa oleva maakunta on velvollinen korvaamaan suoran valinnan palvelujen antamisesta aiheutuneet kustannukset 2 momentissa tarkoitettulle maakunnalle. Korvaus on enintään suoran valinnan palvelun tuottajalle maksettu määrä.

Jos maakunnan liikelaitoksen asiakkaana on henkilö, joka on toisen maakunnan asukas, sovelletaan kustannusten korvaamiseen järjestämislain 37 §:ää.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toiselle maakunnalle maksettavien korvausten määrien perusteista ja korvausmenettelystä.

61 § Kansaneläkelaitoksen tehtävät korvausten maksatuksessa

Kansaneläkelaitos vastaa tämän lain mukaisiin korvauksiin liittyvän valtakunnallisen maksuliikenteen hallinnoinnista ja teknisestä toteutuksesta.

Kansaneläkelaitos toimii korvausten maksatuksen teknisenä toteuttajana ja vastuu maksujen sisälöstä sekä kohdentumisesta säilyy maakunnilla.

Maakuntien ja Kansaneläkelaitoksen tulee sopia tarkemmin Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 2 §:n 2 momentin mukaisesti 1 momentissa tarkoitettua valtakunnallisen maksuliikenteen hoitamisesta.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada maakunnilta ja palvelun tuottajilta 1 momentin mukaisen maksatuksen hallinnoimiseksi tarvittavat tiedot.

62 § Valtioneuvoston päätös korvausperusteista

Valtioneuvosto voi tehdä maakuntaa koskevan päätöksen korvausperusteista, jossa poiketaan tässä luvussa tarkoitettussa asetuksessa säädetystä korvausperusteesta.

10 luku Erinäiset säännökset

63 § Hallintomenettely ja julkisuus

Suoran valinnan palveluja tuottavan sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön toimintaan sovelletaan hallintolakia. Mainitun lain 28 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohtaa sovelletaan palvelun tuottajaan sekä palvelun tuottajan muodostamaan kirjanpitolaissa (1336/1997) tarkoitettuun konserniin kuuluvaan yhteisöön vain asiassa, jossa palvelun tuottajan ja yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai jossa asian tasapuolinen käsittely sitä edellyttää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun palvelun tuottajan tämän lain mukaisen toiminnan julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään mainitun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

64 § Rikosoikeudellinen virka- ja vahingonkorvausvastuu

Suoran valinnan palveluja tuottavan sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon palveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä henkilöiden suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

65 § Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpito

Maakunta on henkilötietolain (523/1999) 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu rekisterinpitäjä sen järjestämisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjoille. Näistä asiakas- ja potilasasiakirjoista ja niiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakaslaissa, potilaslaissa, sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa (254/2015), asiakas-tietolaissa, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999).

Palvelun tuottajalla on oikeus käsitellä 1 momentissa tarkoitettussa maakunnan asiakas- ja potilasrekisterissä olevia asiakkaan palvelun edellyttämiä tarpeellisia asiakas- ja potilastietoja.

Suoran valinnan palveluja tuottavan, asiakassetelipalveluja tuottavan ja henkilökohtaiseen budjettiin kuuluvia sosiaali- ja terveystalv palveluja tuottavan palvelun tuottajan sekä edellä mainittujen lukuun toimivien muiden palvelun tuottajien on käytettävä toiminnassaan asiakastietolain mukaisia valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja. Näihin palveluihin perustuvat asiakas- ja potilastiedot tallennetaan mainittuja valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja käyttäen maakunnan asiakas- ja potilasrekisteriin.

Velvollisuus liittyä asiakastietolain mukaisiin tietojärjestelmäpalveluihin ja tallentaa palvelua koskevat tiedot maakunnan asiakasrekisteriin ei kuitenkaan koske sellaisia palveluja ja niiden tuottajia, joita ei tarvitse rekisteröidä palveluntuottajalain 10 §:n mukaiseen rekisteriin.

66 § Valinnanvapauden tiedonhallintapalvelut

Asiakkaan valinnanvapauden toteuttamiseksi on valtakunnalliset tiedonhallintapalvelut. Kaikkien tämän lain tarkoittamien palvelun tuottajien on käytettävä näitä tiedonhallintapalveluja. Tiedonhallintapalveluihin kuuluvat:

- 1) asiakkaan valinnan toteuttava palvelu, jonka välityksellä asiakas voi ilmoittautua haluamansa suoran valinnan palvelun tuottajan ja maakunnan liikelaitoksen asiakkaaksi;
- 2) valinnanvapauden tietopalvelu, jossa on tiedot kaikista tämän lain mukaisista valinnanvapauspalvelujen tuottajista ja niiden palveluista;
- 3) tuottajahallintapalvelu, jonka välityksellä tuottajat tekevät 33, 42 ja 43 §:n mukaiset ilmoitukset ja jossa on maakuntien hyväksymät suoran valinnan palvelun tuottajat ja tuottajien kanssa tehdyt sopimukset;
- 4) palvelutuotannon seurantapalvelu, jolla toimitetaan tiedot asiakkaiden saamista palveluista maakunnalle sekä asiakassetelin, henkilökohtaisen budjetin ja maksusetelin antajalle; sekä
- 5) palvelun tuottajien yhteiskuntavastuun tietopalvelu, jossa on 45 §:n mukaiset tiedot palvelun tuottajan toiminnasta ja taloudesta.

Valinnanvapauden tietojärjestelmät ovat yhteydessä toisiinsa siten, että niissä olevat tiedot ovat saatavilla kaikista edellä tarkoitetuista palveluista. Tietojärjestelmässä olevat 1 momentin 2, 3 ja 5 kohdassa tarkoitettut tiedot julkaistaan julkisessa tietoverkossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valinnanvapauden tiedonhallintapalvelujen tietosisällöstä.

67 § Tiedonhallintapalvelujen toteuttaminen

Kansaneläkelaitos toteuttaa 66 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun asiakkaan valinnan toteuttavan palvelun. Palvelu toteutetaan siten, että sitä voidaan käyttää asiakastietolain 19 §:n mukaisen kansalaisen käyttöliittymän (*omakanta*) yhteydessä. Muut 66 §:n 1 momentissa tarkoitettut palvelut toteuttaa X.

68 § Valvonta

Maakunta valvoo alueellaan toimivia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tuottajia, jotka antavat suoran valinnan palveluja, asiakassetelipalveluja tai henkilökohtaisella budjetilla annettavia palveluja. Valvonnan suorittamiseksi maakunnalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksettua palvelun tuottajalta valvonnan toteuttamiseksi tarvittavat tiedot. Lisäksi maakunnalla on oikeus tarkastaa palvelun tuottajan toiminta ja toimitilat. Tarkastuksen voi tehdä ennalta ilmoittamatta.

Palvelun tuottajien valvonnasta säädetään palveluntuottajalaissa. Jos valvontaviranomainen saa valvontatoiminnassaan tiedon epäkohdasta tässä laissa tarkoitettun palvelun tuottajan toiminnassa, sen on ilmoitettava asiasta maakunnalle, jonka alueella palvelun tuottaja toimii.

69 § Muutoksenhaku

Maakunnan 15, 21 ja 24 §:ssä, 30 §:n 2 ja 3 momentissa, 31 ja 50 §:ssä sekä 58 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta siten kuin maakuntalaissa säädetään.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

[Jatkovalmistelussa huomioitavaa: Lakiin ja sen perusteluihin on tarpeen lisäksi ottaa säännökset siitä, että:

- *Sote-keskuksen tekemään päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten, kuin siinä laissa, jonka nojalla sote-keskuksen päätös on tehty, säädetään muutoksenhausta viranomaisen päätökseen.*
- *Jos muualla laissa ei erikseen muuta säädetä, haetaan sote-keskuksen päätökseen muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden toimivalta määräytyy sen mukaan minkä maakunnan alueella on päätöksen tehnyt sote-keskuksen toimipiste.*

Sote-keskusten hallintopäätöksiin on tarkoitus säätää vastaava valitusmahdollisuus kuin viranomaisenkin päätöksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon sisältölakien muutosten yhteydessä on tältä osin tarve päivittää myös muutoksenhakusäännökset.]

70 § Kansaneläkelaitoksen ohjaus

Tässä laissa säädettyissä tehtävissä Kansaneläkelaitos toimii sosiaali- ja terveysministeriön ohjauksessa.

11 luku Voimaantulo

71 § Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Tällä lailla kumotaan terveydenhuoltolain 47 -49 § sekä laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009).

72 § Siirtymäsäännökset

Maakunnan on siirrettävä 15 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen perustasoon kuuluvat sekä 15 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen laajennettuun perustasoon kuuluvat suoran valinnan palvelut sosiaali- ja terveyskeskusten tuotantovastuulle viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2021. Maakunnan on lisäksi siirrettävä 15 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen perustasoon kuuluvat sekä 15 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen laajennettuun perustasoon kuuluvat palvelut suunhoidon yksiköiden tuotantovastuulle viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2021.

Maakunnan on otettava suoran valinnan palvelun tuottajaksi ilmoittautuvien ilmoituksia vastaan vähintään kuusi kuukautta ennen kuin palvelujen tuotantovastuu siirretään näille palvelun tuottajille. Maakunnan on tehtävä 34 §:ssä tarkoitettu päätös suoran valinnan palvelun tuottajan hyväksymisestä kahden kuukauden kuluessa ilmoituksen saapumisesta.

Maakunnan asukkaat voivat ilmoittautua sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön asiakkaiksi vähintään kaksi kuukautta ennen kuin maakunta siirtää 15 §:ssä tarkoitettut palvelut suoran valinnan palvelun tuottajien tuotantovastuulle. Maakunnan on tiedotettava palvelujen siirtämisestä suoran valinnan palvelun tuottajien tuotantovastuulle sekä valittavista sosiaali- ja terveyskeskuksista ja suunhoidon yksiköistä ja valintamenettelystä alueen asukkaille vähintään kaksi kuukautta ennen tuotantovastuun siirtymistä.

Maakunnan asukkaat voivat valita maakunnan liikelaitoksen perustason palveluyksikön ja sen toimipisteen vähintään kaksi kuukautta ennen kuin maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla olevat palvelut siirtyvät sen tuotantovastuulle. Maakunnan on tiedotettava asukkailleen valintamenettelystä vähintään kaksi kuukautta ennen tuotantovastuun siirtymistä.

Jos maakunnan asukas ei ole valinnut sosiaali- ja terveyskeskusta ja suunhoidon yksikköä viimeistään 14 päivää ennen tuotantovastuun siirtymistä suoran valinnan palvelun tuottajille, maakunnan on osoitettava asukkaalle sosiaali- ja terveyskeskus ja suunhoidon yksikkö, joka on parhaiten asukkaan saavutettavissa. Alaikäisten kohdalla ja muissa erityistilanteissa sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön valinnassa sovelletaan 10 ja 11 §:ää.

Jos maakunnan asukas ei ole valinnut maakunnan liikelaitoksen perustason toimipistettä viimeistään 14 päivää ennen tuotantovastuun siirtymistä maakunnan liikelaitokselle, maakunnan on osoitettava asukkaalle maakunnan liikelaitoksen perustason toimipiste, joka on parhaiten asukkaan saavutettavissa. Alaikäisten kohdalla ja muissa erityistilanteissa maakunnan liikelaitoksen perustason toimipisteen valinnassa sovelletaan 10 ja 11 §:ää.